

نقش آموزش در تئاتر کودک و نوجوان

بهزاد صدیقی

باشد. از میان تالارهای دهگانه تئاتر تهران فقط دو تالار هنر و تالار تئاتر کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان فعال هستند.

ب) نقش مسئولان فرهنگی و غیر فرهنگی:
مسئولان فرهنگی و غیر فرهنگی، با تعامل و ارتباط با یکدیگر می‌توانند به سرمایه‌گذاری در این نوع تئاتر بپردازند. سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، تأمین بودجه و اعتبارات لازم و تبلیغات می‌تواند در تربیت و آموزش هنرمندان این عرصه و پیامد آن، تولیدات تئاتر کودک و نوجوان مؤثر واقع شود. مسئولان برای آموزش می‌توانند با مدارس، مهد کودک‌ها و دانشگاه‌ها ارتباط مستمری برقرار کنند. در این زمینه، صدا و سیما با حمایت از هنرمندان این تئاتر، هم در آموزش و هم در تولید به یاری تئاتر کودک بیایند.

ج) نهادهای آموزشی:

شکی نیست که تئاتر کودک و نوجوان را باید از مهد کودک‌ها و مدارس آغاز کنیم. مهد کودک‌ها، برای تقویت روح و روان، نشاط و شادابی کودکان با اجرای تئاتر کودک می‌توانند هم ساعات مفیدی را برای کودکان فراهم کنند و هم در رشد

شاخصه‌هایی دارد که می‌بایست به آن توجه شود. برای این منظور می‌توان از طریق آموزش و تعلیم و تربیت هنرجویان کودک، نوجوان، جوان و بزرگ‌سال، این نوع تئاتر را از شکل رخوت و سکوت بیرون آورد.

الف) وضعیت موجود:

همان‌طور که در مقدمه این مقاله یادآوری شد، وضعیت موجود تئاتر، در کشور، وضعیت مطلوبی نیست. فقط دو سه تالار، آن هم گاه با وقفه‌هایی نامعلوم، مسئولان امکان اجرای نمایش کودک و نوجوان را در تالارهای هنر، کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و بعضی از فرهنگسراها فراهم می‌کنند. بقیه گروه‌ها یا افرادی که سابقه و صیغه‌ای در این نوع تئاتر دارند یا دست از کار می‌کشند و به تلویزیون یا کارهای نامربوط و دور از حرفه و تحصیل خود می‌پردازند. در واقع، این روند نشان از ناامنی این شکل دارد که در پی آن، فعالیت حرفه‌ای را از هنرمندان تئاتر کودک و نوجوان سلب می‌کند. زمانی که امکان تولید حرفه‌ای با بودجه متناسب و کافی و تالارهای ویژه برای تئاتر کودک و نوجوان وجود ندارد، طبیعی است که وضعیت تئاتر کودک در دوره کنونی شکل نامطلوب یا باری به هر جهت، داشته

چرا آموزش در تئاتر کودکان صورت نمی‌گیرد؟ این سؤالی است که برای پاسخ دادن به آن باید آن را از زاویه‌های مختلف بررسی کرد، اما پیش از بررسی این مهم، نگارنده چند نکته را به عنوان مقدمه یادآور می‌شود.

تئاتر کودک و نوجوان، در جوامع پیشرفته، از اهمیت بسزایی برخوردار است و بر همین اساس، مسئولان و برنامه‌ریزان بلندپایه کشور، برنامه‌ریزی‌ها و سرمایه‌گذاری‌های لازم را برای پیشرفت این هنر انجام می‌دهند. زیرا می‌دانند که اگر به این امر بپردازند قطعاً در رشد و پرورش کودک تأثیرات مطلوبی خواهد گذاشت و در آینده نیز فرهنگ و اجتماع بهره‌ای لازم را از آن خواهد برد و طبیعتاً به ارتقای فرهنگ کشورشان کمک خواهد کرد. همان‌طور که می‌دانیم نهادهای کردن تئاتر در کشورهای اروپایی از مهد کودک‌ها و مدارس آغاز می‌شود و سازمان‌ها و نهادهای دولتی نیز بخشی از فعالیت‌های فرهنگی خود را به تئاتر جوانان، اختصاص می‌دهند. برخلاف آن، در کشور ما، متأسفانه، هیچ برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری خاصی، برای تئاتر کودک و نوجوان نمی‌شود. طبیعی است که آموزش و تعلیم و تربیت کودکان و هنرجویان تئاتر، برای این نوع تئاتر نیز صورت نمی‌گیرد. تئاتر کودکان

گام‌های بلندتر و بیشتری بردارد.

د) نمایشنامه‌نویسی حرفه‌ای کودک و نوجوان:

متأسفانه به دلیل نبود امکانات اجرایی و حمایت نشدن نمایشنامه‌نویسان برای تولید نمایشنامه کودک و نوجوان، هنوز صاحب نمایشنامه‌نویسی حرفه‌ای در این نوع تئاتر نشده‌ایم، تا زمانی که نمایشنامه‌نویسی کودک و نوجوان به شکل حرفه‌ای به وجود نیاید، این نوع تئاتر هم، با وجود امکانات اجرایی پیشرفت نخواهد کرد. برای این منظور، به نظر می‌رسد می‌توان از نمایشنامه‌نویسان جوان و نمایشنامه‌نویسان مجرب دعوت به کار کرد و همچنین آموزش نمایشنامه‌نویسی، برای کودک و نوجوان را برای کسانی که می‌خواهند در این زمینه فعالیت خود را آغاز کنند، مد نظر قرار داد. توجه به آموزش نمایشنامه‌نویسی کودک و نوجوان، سطح تئاتر کودکان و نوجوانان به استانداردهای لازم خواهد رسید و مخاطب نیز در رویارویی با آن، اثر را قبول خواهد کرد و تأثیرات مطلوب را خواهد پذیرفت. در این زمینه، آموزش عالی با ایجاد واحد درسی آموزش نمایشنامه‌نویسی برای کودکان و نوجوانان یا حتی با ایجاد گرایشی با عنوان ادبیات نمایشی کودک و نوجوان یا نمایشنامه‌نویسی کودکان و نوجوانان، در رشته تئاتر به این مهم توجه کرده، و یاری‌رسان این بخش از آموزش و نیز نمایشنامه‌نویسی شد. اصولاً نمایشنامه‌نویسان ما نیز کمتر به این نوع تئاتر توجه دارند زیرا شرایط را برای تولید و اجرای تئاتر کودک فراهم نمی‌بینند و از سویی دیگر با حمایت مراکز و مسئولان ذی‌ربط نیز روبه‌رو نمی‌شوند.

و) آموزش و تعلیم و تربیت در تئاتر کودک و نوجوان:

گوردون فایرکلو^۱، پژوهشگر تئاتر کودک و نوجوان، می‌گوید: «نمایش آموزشی، فعالیتی است خلاق، قابل مقایسه با هنر کودک و به این دلیل پاسخ‌گوی "میل خلاقه"^۲ است.»^۳ با توجه به گفته این پژوهشگر اروپایی، می‌توان یادآور شد که تئاتر کودک و نوجوان می‌تواند در رشد فکری و خلاقیت‌های نمایشی او تأثیرات بسزایی داشته باشد. توجه به نیازهای فکری و روحی و روانی مخاطب کودک و نوجوان با تئاتر ویژه سنی او، مسیر پرورش و رشد قوای فکری او را به سمت

و پرورش قوای فکری و خلاقیت‌های نمایشی او مؤثر واقع شوند. در این زمینه دانشکده‌های تئاتری با استفاده از دانشجویان یا استادان جوان در آموزش مربیان، برای تخصص در تئاتر کودک و نیز آموزش هنرجویان و علاقه‌مندان تئاتر کودک و نوجوان مفید واقع شوند و به تربیت و تعلیم کودکان و نوجوانان، در این نوع تئاتر، کمک کنند. بدیهی است مدارس نیز می‌توانند در تولید تئاتر کودک و نوجوان، هم به لحاظ نیروی انسانی و هم به لحاظ مخاطب و هم به لحاظ حمایت‌های مالی از این نوع تئاتر، در این امر سهیم باشند. در این زمینه کانون پرورش فکری کودک و نوجوان نقش تعیین‌کننده‌ای در تولید و آموزش نیروی انسانی می‌تواند داشته باشد که متأسفانه این مرکز بیشتر در تولید سهیم بوده و در بخش آموزش و پرورش نیروهای بالقوه این تئاتر کمتر فعالیتی از خود نشان داده است. کانون پرورش فکری کودک و نوجوان با ارتباط دوسویه و مرتبط با آموزش و پرورش و نیز دانشکده‌های تئاتری می‌تواند

و سوی درست و صحیح هدایت می‌کند. سنجش خلاقیت‌های نمایشی او، با امتحان و آموزش هنرجویان، برای فعالیت در عرصه تئاتر کودک صورت بگیرد و مربیان و کارشناسان تئاتر کودک با بهره‌گیری از تجارب خویش و هنرمندان دیگر، در این عرصه و نیز هدایت اعتمادبه‌نفسشان را افزایش می‌دهد و هم موجب می‌شود دامنه عواطف و هیجانات انسانی‌شان در موقعیت‌های مختلف بروز کند و به کشف آن‌ها بینجامد. روان‌شناسان می‌گویند، کودکان بین سه تا شش ساله می‌توانند استعدادها و خلاقیت‌های بازیگری خود را بروز دهند. پس، از این نظر هم، می‌توان به نیروی بالقوه کودکان، برای فعالیت در این نوع تئاتر تکیه کرد. این عمل البته به افزایش قدرت مشاهده کودکان هم منجر می‌شود و به توسعه تفکر و گسترش تخیل آنان، و نیز نظم‌دهی در امور روزانه آن‌ها کمک می‌کند.

و) ویژگی‌های نمایشنامه‌های کودک و نوجوان: همان‌طور که می‌دانیم نمایشنامه‌نویسی برای کودکان و نوجوانان اصول خاصی دارد

که نویسنده پیش از شروع کار، بایستی در این زمینه مطالعه کند و آگاهی لازم را داشته باشد. توجه به ساده‌نویسی و دوری جستن از پیچیده‌گویی، انتخاب موضوعات متناسب درک و فهم آنان، پرهیز صحیح و آموزش اساسی و اصولی تخصص‌های لازم را برای فعالیت حرفه‌ای تئاتر کودک و نوجوان ایجاد کنند.

در آموزش تئاتر کودک به مخاطب کودک بدیهه‌سازی به‌خصوص بدیهه‌سازی‌های آزاد و شخصیتی در رشد شخصیت او تأثیر گذار خواهد بود. چه آنکه این امر قوای تخیل و عاطفی او را پرورش داده و به تقویت خلاقیت‌های فکری و نمایشی او منجر خواهد شد. همچنین نمایش کودک می‌تواند رهایی ذهنی، جسمی، عاطفی مخاطب کودک را رشد دهد و از این جنبه نقش تعیین‌کننده و اساسی در به ثمر رسیدن شخصیت او خواهد داشت.

مارک تواین می‌گوید: «هر این باورم که تئاتر کودکان از بزرگ‌ترین ابداعات قرن بیستم بوده است.» به راستی این جمله، ارزش و اهمیت تئاتر کودک را به ما یک بار دیگر گوشزد

هـ) سخن پایانی:

عرفان عبدالنافع، پژوهشگر تئاتر عرب، می‌گوید: «هر اثر هنری که به کودک ارائه می‌کنیم هر اندازه از تکنیک و محتوای عمیق‌تر برخوردار باشد، تأثیرات ژرف‌تری بر جا می‌گذارد.»^۴ بر این اساس نیز در خصوص تئاتر کودک و نوجوان می‌توان این نکته را یادآور شد که اگر تئاتر کودکان و نوجوانان را بسط دهیم و به نقش آموزش در آن توجه کنیم. در آینده جامعه‌ای پویاتر و پیشرفته خواهیم داشت، زیرا تئاتر کودکان، بر روح و روان کودکان، تأثیرات عدیده‌ای می‌گذارد که بی‌تردید شخصیت خلّاق آن‌ها را ارتقا خواهد بخشید. پس بیاییم آموزش تئاتر کودکانمان را جدی بگیریم و از همه مهم‌تر اینکه به پژوهش‌های کاربردی در این زمینه ارزش بیشتری بدهیم تا در آینده‌ای نه چندان دور، شاهد هنرمندانی خلاق‌تر و پویاتر، در عرصه تئاتر و به‌خصوص تئاتر کودک باشیم.

پی‌نوشت

1. Gordon Fairdough
2. Creative urge

۳. نقش نمایش در تعلیم و تربیت، گوردون فایر کلو، ترجمه داوود دانشور، چاپ اول، انتشارات نمایش، ۱۳۶۷.
۴. نمایش کودکان، ترجمه حسین سیدی، چاپ اول، نشر برگ، ۱۳۷۷.

می‌کند و به ما یادآور می‌شود که تئاتر کودک را بایستی بیش از پیش جدی بگیریم و بر آموزش آن به هنرجویان و دانشجویان همت گماریم. تئاتر کودک برای مخاطبان و حتی کسانی که در آن فعال هستند همه روحیه اغراق‌گرایی در حادثه‌پردازی و شخصیت‌پردازی و اساساً شخصیت‌پردازی‌های باورپذیر و انسجام در صحنه‌پردازی‌ها، موضوع و شخصیت‌ها از مهم‌ترین شاخصه‌های نمایشنامه‌نویسی برای کودک و نوجوان به شمار می‌رود. همچنین توجه به اوج و بحران داستان نمایشنامه، از مهم‌ترین اصولی است که نویسنده یا نمایشنامه‌نویس، باید به آن توجه لازم بکند زیرا اگر غیر از این باشد در مخاطب کودک و نوجوان، تأثیرات منفی و نامطلوبی خواهد گذاشت و این امر موجب آن خواهد شد تا او بر اساس چنین پنداری، به غلط، آن را باور و او را دچار تألمات روحی و روانی شدیدی کند. پژوهش در موضوع، مطالعه و در روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و مخاطب‌شناسی کودک و نوجوان، و نیز بهره‌گیری از این علوم و توجه به دیالوگ‌نویسی ساده و روان، عوامل مهم نمایشنامه‌نویسی است و نمایشنامه‌نویس باید از واژگان و جملاتی که بر مخاطب تأثیر سوء می‌گذارد پرهیز کند. همه این‌ها به بهتر شدن نمایشنامه کودک و نوجوان منجر خواهد شد.

